DEİZM

Deizm Nedir?

- “Yaradancılık” anlamına gelen Deizm, 17. yüzyıldan itibaren adını duyurmaya başlamıştır. Evrenin bir yaratıcı tarafından yaratılıp daha sonra bu yaratıcının insanı kendi başına bıraktığını kabul eden bir felsefi akım ya da inanç biçimidir.
- Tüm dinleri reddeden ancak tanrının varlığına inanan deizm, semavi dinlerin ortak noktası olan peygamber, kutsal kitap, cennet ve cehennem, melek ve şeytan gibi kavramların hiçbirini kabul etmez.
- Deizme göre mutlak bilgiye vahiy ve peygamberler yoluyla değil doğa, bilim ve akılla ulaşılır.
- Bu inanca göre insan aklı yeterli olduğu için vahiy ve kutsal kitaplara da gerek yoktur. Yaratıcının dünyayı ve evreni bir kez yaratmış, sonra kendi yasalarına göre işlemesi için insanları ve evreni bir başına bırakmış olduğunu savunurlar.
- Deizm inancına göre Tanrı evrene ve dünyaya müdahale etmemektedir.

Deizm İnancı Nasıl Ortaya Çıkmıştır?

- Deist düşünce milattan önceki dönemlerde yaşamış olan Aristo’ya dayansa da özellikle Avrupa’da Rönesans ve Reform sayesinde filizlenmiştir.
- Coğrafi keşiflerin artmasıyla Avrupa kıtasının dışına çıkılmış, başka uygarlıklarla temas edilmiş, Antikite’den kalma eserler incelenmiş, bilim ve felsefe gelişmiştir. Bu sayede dünya tarihinin İncil’de anlatıldığı gibi olmadığı anlaşılmış, Hıristiyanlık eleştirilmiş, hümanist yaklaşım yayılmıştır. Bu faktörlerin etkisiyle deizm kelimesi 17. yüzyılda İngiltere’de kullanılmaya başlanmıştır.
- Deizmin fikir babası 17. yüzyılda yaşayan İrlandalı John Toland'dır.
- Katolik bir ailede doğmuş olmasına rağmen "Pentheistikon" isimli kitabında akla dayalı maddeci bir dinin gerektiğini savunmuştur. Toland'ın bu düşüncesi birçok düşünür tarafından kabul görmüş ve deizm olarak dünyaya yayılmıştır.
- İlk Deizm kelimesinin Viret (1564) ve Burton(1621) tarafından kullanıldığı genel kabul görülmektedir.
- İngiliz filozof Edward Herbert, "De Veritate" (Hakikat Üzerine) isimli kitabı ile Deizm kurucuları arasında sayılmaktadır.
- Herbert’e göre bir yaratıcı vardır ve evreni yaratmıştır. Ancak dinlerde yer alan akıl dışı söylemler doğal düzene gölge düşürmektedir.
- Voltaire ve Rousseau gibi ünlü düşünürler de Deizm savunucusu olmuştur.
- Rousseau da deizmi savunmuş ancak onun asıl savaşı din adamları ile olmuştur. Rousseau, özellikle katı olarak gördüğü kilise rahipleri ve din adamlarını gereksiz aracılar olarak görmüştür.
- Deizm genel olarak katı ve baskıcı Katolik dünyasının yüzünden kurulmuştur denilebilir.

Deizmin Özellikleri Nelerdir?

- Deizme göre Tanrı vahiy göndermez.
- Deizm de peygamberlere inanılmaz, Tanrı ile insan arasına başka hiçbir düşünce giremez.
- Kutsal Kitaplar Tanrı'nın sözü olarak kabul edilmemektedir. Deizme göre elçi olduğunu iddia edenlerin "Vahiy geldi" diyerek var ettiği kitaplar Tanrı'dan gelmiş olamaz.
- Deizm'in hiçbir kutsal kitabı veya peygamberi yoktur.
- Deizm'de şeytan, cehennem gibi öğeler yoktur.
- Deistler "özgür düşünürler"dir. İyi birey olabilmek için peygamber ve kitaplara gerek duymazlar.
- Deistler vahiyleri ve vizyonları reddederler. Hayatlarında insan uydurması mucizelere ve kehanetlere yer yoktur.
- Deizm'in rahip, haham, imam gibi din adamlarına ihtiyacı yoktur. Bir bireyin istediği tek şey kendi sağduyu ve insanlık durumunu düşünme kabiliyetidir.

Deizmin Kategorileri

- Her inançta olduğu gibi, deizm de zaman geçtikçe kendi içinde farklılıklara uğramıştır. Deizm sonrası ortaya çıkan akımlar ya da inançlar, anlam karmaşasının oluşmaması adına başlarına isim veya ek alırlar. Günümüzde etkili olan 3 farklı deizm bulunmaktadır;

1- Pandeizm

- Pandeizm, evrenin tümünü Tanrı olarak kabul etmektedir. Buna göre, her şey Tanrı’nın bir parçasıdır. Her şey Tanrı’dır ve Tanrı her şeydir. Pandeizme göre Tanrı’nın kainattan bağımsız ve ayrı bir varlığı yoktur. Tanrı nesnelerde, insan dünyasında ve doğada vardır.

2- Panendeizm

- Tıpkı pandeizmde olduğu gibi, evrenin kendisinin Tanrı olduğu düşüncesi hakimdir. Pandeizmden ayrı olarak ilk yaratıcı olan; Tanrı’nın tüm varlıkları ve evreni kendi özünden yarattığı inancıdır. Pandeizme göre ruhun tek bir amacı vardır, buda oluştuğu Tanrı’ya geri dönmektir. Bunun yolu ise, tek evrensel kanun olan evrimden geçmektir.

3- Spiritüel Deizm

- Bu deizm; içinde doğa ile birleşme, sezgi, tefekkür ve meditasyon gibi durumları barındırır. Bunlar da diğer deistler gibi Tanrı’nın kainata müdahale ettiği düşüncesini, doğa üstü olayları ve dinsel dogmaları reddederler. Spiritüel deizm, tabiatta hissedilebilir tarifsiz bir Tanrı inancı içermektedir. Spiritüel deistler reenkarnasyon, karma ve sonsuz ödül gibi inançlara sahip olabilirler. Bu tarz deistler literatürde “spiritüal ama dinsel değil” veya “spiritüel ama dini yok” şeklinde tanımlanır.

Deistler Deizmi Nasıl Tanımlıyor?:

- **Deism'in temeli nedir?**
- Mantık ve Doğadır. Evrenin her yerinde bulunan tasarımı hepimiz görüyor ve anlıyoruz, ve bu anlayış bizi bir tasarımcının veya Tanrının varlığına götürüyor.
- **Deism ateizmin bir şekli midir?**
- Kesinlikle hayır. Ateistlere göre Tanrı yoktur. Deism Tanrı vardır der. Deism vahiyle gelmiş olduğu söylenen dinleri reddeder ancak Tanrıyı ret etmez.
- **Deizmin diğer dinlerden farkı nedir?**
- Yukarıda da belirtildiği gibi Deism mantığa ve doğaya dayalıdır, vahiye değil. Diğer tüm dinler (taoizm istisna olabileceği gibi hem taoizmde hem de budizmde hurafeler önemli rol oynar) ilahi bir vahiy iddia ederler yada hepsinin kutsal bir kitabı vardır. Deism'de her ikisi de yoktur. Deism'de imama, papaza, hahama ihtiyaç yoktur. Deism'de ihtiyaç duyula her şey ve tek şey sağduyulu olmak ve her şeyi akıl süzgecinden geçirmektir.
- Aynı zamanda, "Vahiyle" gelen dinler, özellikle Hristiyanlık ve İslam ele geçirip değiştirmek için korkuyu ve açgözlülüğü kullanıyor. Aç gözlülük onların sözde gökten inme dinlerine ait bir şeydir, böylece sana sonsuz yaşam ve Hristiyanlıkta istediğin her şeyi alabileceğin gibi ödüller vaat ederler. Aç gözlülük ile birlikte ölüm korkusunu da kullanırlar. Deism bunların hiçbirini yapmaz. Deism doğru olan neyse onu yapmamız gerektiğini söyler çünkü doğru olan doğruyu yapmaktır. Deism bedenimiz öldükten sonra bize neler olacağını bildiğini iddia etmez. Bu konuda endişelenmeyecek kadar Tanrıya güveniyor ve onu seviyoruz. Thomas Paine'in yazdığı gibi, "Kendimi yaratıcımın ellerinde görüyorum ve bu, onun iyiliğine ve adaletine uygun bir şekilde yaşadığım sürece endişe etmememi sağlıyor."
- **Deistler Tanrının Evreni ve dünyayı yaratıp sonra bir kenara çekildiğine mi inanıyorlar?**
- Bazıları inanıyor ve bazıları da Tanrının insani konulara müdahale ettiğine inanıyor. Mesela, George Washington ya tahliyesi son derece riskli olan Amerikan askerlerin Long Island'dan çekecekti yada teslim olacaktı ve o riskli olan tahliyeyi seçti. Ona tahliye sırasında yok olabilecekleri ihtimali sorulduğunda o, "Yapabileceğimin en iyisi buydu gerisi Tanrının takdiriydi" demişti.
- **Deist Ayinleri, Yemin töreni, vb … şeyler var mı?**
- Hayır. Deism insanları kontrol etmeye çalışmadığı için, ayinlere ihtiyaç yoktur. Evlilik yemini yada cenazede söylenenler gibi yemin etmeye ilişkin olarak; Bu tür şeyler insanlar için önemlidir ancak Deisme göre bunların insanlar tarafından yazılıp dile getirilmesi gerekir. Deistler bu tür önemli şeyleri yapmak için din adamına ihtiyaç duymayacak kadar bağımsızdırlar.
- **Deistlerin Tapınakları var mıdır?**
- Hayır. Bununla birlikte dünyanın her yerinde Deist Mantık Merkezlerine sahip olabilmek için çalışıyoruz.
- Washington'daki beautiful Mt. Rainier National Park sınırları içinde halihazırda ilk Deist Mantık Merkezini açtık. Bu Deist Mantık Merkezine bilgili bir Deist tarafından

çalışan personel sağlandı ve bu Merkez her hafta sonu Deism'i insanlara tanıtmak ve Deist insanların dostluklarını pekiştirmek için açık.

- Dünya Deistler Birliği büyürken, bizler üfürükçüler tarafından ücretsiz tıbbi yardım göremeyen insanlar için gönüllü doktorlar, hemşireler ve diş doktorları sağlıyoruz. Aynı zamanda astronomi ve biyoloji derslerinin yanında tüm bilim alanlarında kamuya ücretsiz eğitim programları sunmak istiyoruz. Bu tam da thomas Paine'in "The age of the Reason" kitabında açıkladığı fikirlerine uygun bir davranış olur.
- **Deistlerin tanrı görüşü nasıldır?**
- Biz Tanrıyı istediği her şeye gücü yeten sonsuz bir varlık olarak görürüz. Aşağıdaki Albert Einstein'dan yapılan alıntı Tanrının iyi bir deistik tanımını sunuyor. "Benim inancım, zayıf ve çelimsiz akıllarımız ile algılayabildiğimiz ve kendisini küçük detaylarda açığa vuran sonsuz üstün bir ruhun mütevazi hayranlığından ibaretir. Bu kavrayamadığımız evrendeki açığa çıkan üstün bir mantık gücünün varlığına olan derin duygusal sağlam inanç benim Tanrı düşüncemi şekillendiriyor."
- **Deizm bir Mezhep midir?**
- Deizm için bir mezhep olmak imkânsızdır, çünkü Deizm insanlara akıllarını sürekli bir şekilde kullanmaları için özgüven ve cesaret aşılar. Deizm bedeli ne olursa olsun Otoriteye soru sormaya teşvik eder.
- Sözde gökten inme dinlerin aksine, Deizm mantıksız isteklerde bulunmaz. Bu dinler insanları Tanrı vergisi akıllarını terk etmelerine en azından askıya almalarına teşvik eder. Onlar buna inanç demeyi seviyor. Mesela Musa'nın kızıl denizi ikiye ayırdığına inanmak ya da İsa'nın su üzerinde yürüdüğüne inanmak yada Muhammed'in bir melekten kuranı aldığına inanmak ne kadar mantıklı?
- **Deizmin Dünyadaki kötülüklere cevabı nedir?**
- Eğer ilk evrimsel döngüden beri sahip olduğumuz Tanrı vergisi aklımızı benimsersek, dünyadaki kötülüklerin birçoğu aşılabilir ya da ortadan kaldırılabilir. Unutulmamalıdır ki, keşfettiğimiz doğa kanunları ve bilgisayarlardan tıbba kadar keşfedip lehimize kullanmayı öğrendiğimiz her şey sonsuza dek var olacak. Ama insanoğlu bilgiyi kazanmanın ve öğrenmenin yerine korku ve hurafeler içinde yaşamayı tercih etmeye karar verdi. Başarıya ulaşmak için sıkı çalışmaktansa yaptığımız davranışlardan sorumlu olmadığımıza inanmak çok daha kolay geliyor.
- Deizm tüm soruların cevaplarına sahip olduğunu iddia etmiyor, biz sadece cevapların doğru tarafında olduğumuzu iddia ediyoruz.

Günümüzde Deizm Sorunu:

- Son on yılda yapılan araştırmalar tüm dünyada deizm ve ateizmin sekülerizm (Dünyevileşme, toplumda ahiretten ve diğer dini konulardan ziyade dünya hayatına odaklanılması yönündeki hareket) dalgasıyla birlikte yükseldiğini ortaya koymaktadır.
- Aynı araştırmaların ortaya koyduğu rakamlara göre Türkiye'de de gençler arasında deizm ve ateizm artış göstermektedir.
- İşin garip olanı son dönemde bu yükselen rakamlar arasında dindar ailelerin çocuklarının da yer almasıdır.

- Ailesinin “Aman namazını kaçırmasın, aman harama bakmasın, orucunu tutmayı ihmal etmesin” diye üstüne düştüğü gençler, deist ya da ateist oluyor. Bazıları bunu açıklayarak ailesinden kendilerini böyle kabul etmelerini istiyor, bazıları ise buna cesaret edemeyerek dışta dindar, içte ise bambaşka biri olarak yaşamlarını sürdürüyor.

Batıda Dinden Uzaklaşma Sebepleri:

- Ateizm, deizm ve nihilizm gibi Batı’da ortaya çıkan din karşıtı akımlar, tepkisel hareketlerdir. Her devirde inkârcı akımlar, marjinal grupların savunduğu bir düşünce iken Rönesans sonrasında hızla gelişerek modern dönemde geniş kitlelerin düşünce ve yaşam biçimi hâline gelmiştir.
- Bunun önemli bir sebebi, Hıristiyanlığın dejenere olması ve pagan (eski doğa dinleri) kültürüyle bütünleşmesidir.
- Bu durum Hıristiyan inançlarını hızla irrasyonalizme (akla aykırılığa) yöneltmiş ve sonuçta Hıristiyanlık âdeta sır ve gizem dini olmuştur.
- Üçlü tanrı inancı, asli suç, kiliselerin tanrının bedeni olduğuna inanılması gibi inançlar -ikna olunarak inanılan bir din değil- iradeci bir imanı doğurmuştur. Böyle bir iman ancak baskı ve korku ile sürdürülebileceği için, papazlar halk üzerinde mutlak bir otorite kurmuşlardır. Çoğu zaman bu otorite akıl, özgür irade ve serbest teşebbüs üzerinde baskıya dönüşmüştür. Daha sonra bu otorite ekonomik anlamda halkın sömürülmesine de alet edilmiştir.
- Fakat modern çağda sürekli gelişen deneysel bilgiler, kilisenin asırlardan beri savunduğu inançları sarsmıştır. Bunu önlemek için kilisenin uyguladığı baskılar, insanların dinden uzaklaştırmıştır.
- Dünya-ahiret dengesinin kurulamaması, Hz. İsa’ya karşı sevgide aşırılık ve onun mucizelerini yanlış yorumlayarak peygamberlik konumundan ilah (Allah’ın oğlu) konumuna yüceltilmesiyle peygamberlik makamının ruhban sınıfına terk edilmesi, bu sınıfın da tarihî süreç içerisinde akla, bilime ve fıtrata aykırı birtakım dinî yorumlar yapmaları ve uygulamalarda bulunmaları önemli nedenlerdir.
- Sonuçta akla fıtrata uygun din ve değerler sisteminden mahrum kalan Batı, seküler bir dünya görüşüne mahkûm olmuştur.
- Siyasal anlamda kapitalizm olarak da ifade edilen bu sistemde kâr, sermaye ve mal için her yol mubah sayılmıştır. Bu düzenin devamı için de elbette kendilerine müdahale edecek dini kurallara karşı çıkarak işlerine karışmayan helal-haram diye bir sınır koymayan Allah inancına yönelmişlerdir.

Ülkemizde Dinden Uzaklaşma Sebepleri

- Resmî istatistiksel veriler, uzun süreden beri ülkemizdeki Müslümanların oranının %99 olduğunu gösteriyordu. Ancak son dönemlerde araştırma şirketlerinin yaptıkları çalışmalarda “Allah’ın varlığına ve birliğine bizi yaratıp yaşattığına inanıyor musunuz?” şeklinde sorulan sorulara yaklaşık %4 oranında “hayır” cevabının verildiğini, bu soruya, “Evet, Allah’ın bizi yarattığını inanıyorum ama her şeye

karıştığını düşünmüyorum" diyen deist düşünceye sahip olanların oranının ise %6 olduğu görülmektedir.[1]

- Bu durum özellikle gençler arasında din karşıtı akımların dikkate değer bir artış kaydettiğini göstermektedir. Zaten etrafa şöyle bir göz attığımızda, bilhassa genç kuşakların İslami değerlere karşı ilgisiz, hatta mesafeli bir dünya görüşüne meylettikleri gerçeğiyle karşılaşmaktayız.
- Ülkemizde din karşıtı akımlara yönelenleri nedenlerine göre şu şekilde gruplandırabiliriz:
- **Birincisi; Diğer dinler gibi İslam'ın da bilim ile çatıştığını, akla aykırı ilkeler barındırdığını, insana özgürlük tanımadığını, dünyayı ihmal ettiğini İslam dünyasının bundan dolayı geri kaldığını iddia ederek din karşıtı görüşleri savunanlar:**
- Bu iddiada bulunanlar, İslam dini hakkında yeterli bilgisi olmayan İslam karşıtlığının ön plana çıkarıldığı çevrelerde yetişen kişilerdir. Sanattan eğlenceye genel olarak popüler kültür de bu görüşü beslemektedir. Halbuki İslam dünyasında marjinal grupların savunduğu aşırı yorumların dışında Batı'da ateizm, deizm ve nihilizmi haklı kılan hiçbir nedenin İslam'da olmadığını açık bir şekilde söyleyebiliriz.
- İslam'ın Müslümanları bilim ve teknolojide geri bıraktığı iddiaları da doğru değildir. Her ne kadar birkaç asırdan beri İslam dünyasının bilim ve teknolojide istenilen seviyede olmadığı görülen bir gerçek olsa da; bu İslam'ın değil; Müslümanların bir eksikliğidir ve pek çok sebebi vardır. Kaldı ki bu durum telafi edilemez bir durum da değildir.
- Günümüzde deizmi bir dünya dini hâline getirmek isteyen küresel güçler vardır. Bunlar dinleri özelikle de İslam'ı kurmuş oldukları sömürü düzeninin önünde en büyük engel olarak görmektedirler. Ülkemizde deistlerin de bu küresel güçler tarafından desteklendiği bilinmektedir.
- Tanzimat'tan bu yana ülkemizdeki aydınlardan bir kısmı İslam âleminin ilerleyebilmesi için İslam'ın da tıpkı Hristiyanlık gibi reform edilmesini, deist bir din anlayışının hâkim kılınmasını savunmuşlardır. Hâlbuki İslam tarihine ise münferit birkaç olayın dışında din adına bilimsel gelişmelere engel olunduğu söylemez.
- **İkincisi: Taliban, Daeş, Selefilik gibi şiddeti ve yasakları öne çıkaran kesimleri örnek göstererek İslam karşıtı görüşleri savunanlar:**
- Hâlbuki İslam aşırılığı değil orta yolu tavsiye etmektedir. Barış ve kardeşlik İslam'ın şiarıdır. Meşru savunma hakkının dışında asla şiddete müsaade etmez.
- Ne yazık ki her devirde bazı gruplar dış güçlerin de destekleriyle marjinal kalmakta ve şiddeti öne çıkarmaktadırlar. Fakat hiçbir zaman onların metot ve uygulamaları İslam toplumlarının büyük çoğunluğu tarafından tasvip edilmemiştir.
- Aynı şekilde İslam, insanların dini duygularını batıni yorumlarla istismar ederek maddi ve manevi sömürü aracı haline getiren, sevgide aşırıya kaçarak dini sembolleri ve bazı insanları ilah derecesine çıkaran düşünce, tutum ve davranışlara da karşıdır.

[1] Geniş bilgi için MAK-DANIŞMANLIK Şirketinin 12-18 Haziran 2017 tarihleri arasında "Türk Toplumunun din ve dini değerlere bakışı" adıyla yaptırdığı araştırmaya bakılabilir. http://www.makdanismanlik.org/turkiyede-toplumun-dine-ve-dini-degerlere-bakisi/ 09.07.2017

- Bu gruba din âlimi olarak bilinen kişilerin Kur'an'a ve sahih sünnete, aklıselime ve bilimsel gerçeklere aykırı beyan ve uygulamalarını da ilave etmeliyiz. Söz konusu kişiler bazen de tartışma üslup ve adabını yok sayarak şöhrete ulaşma ve onu sürdürme adına herhangi bir konudaki şâz/uç fikirleri öne çıkarmaları da bazıları için dinden uzaklaşmaya yol açabilmektedir.
- Diğer yandan FETÖ, senelerce haktan, adaletten, ahlaktan, insanlıktan, irfandan dem vuran bir yapının üstündeki perde kalkınca, altından ahlaksızlığın bin bir çeşidi çıkması, 'Müslümanlık buysa lanet olsun bu dine' gibi bir ikrah duygusunun oluşmasına yol açmıştır.
- **Üçüncüsü: Dünyevileşme arzusu:**
- Deizmi savunan önemli bir kesim de arzu isteklerini yerine getirirken hiçbir sınır tanımak istemeyenlerdir. Mekkeli müşrikler de Hz. Peygamber'e karşı esasen bu sebeple karşı çıkmışlardı.
- Olduğundan fazla mistik din söylemi, zorba bir krala benzetilen tanrı tasavvuru ile ticari ve siyasi kaygılarla dinin istismarı da insanların dinden uzaklaşmasına yol açabilmektedir.
- İslam inanç siteminde hissi mucizelere ve keramete inanmak haktır. Fakat bu olaylar istisna türündendir. İstisna konumunda olan olayların genelleştirilmesi doğru değildir.
- Din anlatılırken Allah'ın cezalandırıcı yönünü ve gazabını öne çıkarmak da doğru bir yorum değildir. Kur'an ve Hz. Peygamber'in bildirdiği Allah, kullarına karşı rahmet, merhamet ve adaletiyle muamele eder.
- Dinin ticari ve siyasi kaygılarla istismar edilmesinin savunulacak bir yönü yoktur. Maalesef her dinde bu hatayı yapanlar bulunmaktadır. Fakat münferit birtakım olaylar örnek gösterilerek din karşıtı düşüncelerin savunulması gerçekçi bir yaklaşım olamaz.
- **Dördüncüsü: Misyonerlik faaliyetleri:**
- Ülkemizde ateizm, deizm ve madde bağımlılığının yayılmasını amaçlayan ekip çok profesyonel çalışmaktadır. Asla hedef kitlesinden vazgeçmiyor.
- Günümüzde aileler çocuklarını ya aşırı serbest bırakıyor ya da aşırı baskı altında tutuyor. İkisi arasında savrulan genç kendince itilmiş hissediyor, zaten ilgilenilmeyen ailelerin çocukları ise kendince savrulup duruyor. Tam o esnada bu misyonerler çocuklara ulaşıyor.
- Bu çocuklara misyonerlik, o olmazsa ateizm, o da olmazsa deizm aşılamaya çalışıyorlar. Bunlar arasında gençleri madde bağımlılığına alıştırmaya çalışanlar da bunlar. Maddeye alışan çocuk zaten daha sonra deizm, ateizme kadar gidebiliyor."
- **Beşincisi: Elektronik ve dijital iletişim araçlarının oluşturduğu sanal dünya:**
- Bu araçların içindeki bilgiler, oyunlar, filimler vb. ile ilgili bir kontrol mekanizması yok. Bunlar ile gençler kendilerine sanal bir dünya kuruyorlar ve o dünyaya bizler giremiyoruz. O dünyada çocuklarımızı maruz kaldıkları tehlikeler karşısında koruyamıyoruz.
- **Altıncısı: Gençlik dönemlerindeki biyolojik ve psikolojik değişimler:**
- Her gencin hayatında vaki olan bu değişimlere uygun eğitimin eksikliği, din anlatımının gençlerin kalplerine hitap edememesi, kafaları ile de uyuşamaması, eğitim çevremizin ve genel olarak milli eğitim politikasının amaca uygun olmaması, dindar

ailelerin çocuklarından ölçüsüz ve dengesiz beklentilerinin olması ve bu yüzden onlara fazla yüklenmeleri sonucunda ortaya çıkan “din yorgunluğu” da gençlerin dinden uzaklaşma sebepleri arasında sayılabilir.

- Gençlerle yaptığı çalışmalar ile tanınan Doç. Dr. Ömer Miraç Yaman, gençlerdeki “din yorgunluğu”nun sebeplerinden biri olarak aile çocuk iletişiminin sorunlu olmasını göstermektedir. Aile ve çocuk arasında, din dendiğinde yönlendirme veya tavsiyeyi aşan, baskıya ve zorlamaya dönüşen bir süreç yaşandığına dikkat çeken Yaman, bazı ailelerin ise alt yapısını kurmadıkları, belli bir döneme kadar vermedikleri dini eğitimi, birden vermeye çalıştıklarını, bunun da sorunlara yol açtığını ifade etmektedir.

Diğer Akımlar Arasında Deizmin Tercih Edilme Nedeni:

- Prof. Dr. Mustafa ÖZTÜRK diğerleri arasında deizmin ön plana çıkmasını şöyle açıklıyor:
- “Tamamen tanrısız bir inanç değil. Canı istediğinde, çok bunaldığında, deyim yerindeyse uçak düşerken sığınabileceği bir Allah var ama yaşamına da müdahale etmiyor. Hayatına bir yaptırımı yok. Bu çocuklarda popülizmin çok ciddi etkisini görüyorum. Toplumda kabul görmenizi sağlayan bir şey olduğunda bu isteniyor. Bu motosiklet kullanmak da, çok güzel bir güneş gözlüğü de, bir kafeyi kapatacak paranın olması da olabilir, deist ya da ateist olmak da olabilir. Keman çalmak nasıl havalı bir şeyse inanç konuları da havalı olabiliyor. Özel ve değişik geliyor. Bu gençlerin bir kısmı deist ve ateistin tam olarak neye karşılık geldiğini bile bilmiyor” diyor.

Ailelere Düşen Görevler:

- Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu deizmin yayılmasını önlemek için ne yapılması gerektiğiyle ilgili şöyle diyor:
- “Okuduğum İmam Hatip okulundan bir heyet gelerek benimle fikir alışverişinde bulunmak istediklerini söylediler. Deizm yayılıyor, bu çocuklara ne anlatalım, ne yapalım diye sordular. Dedim ki, konuşmayı bırakın, yapın artık. Devamlı konuşuyoruz. Terbiye temsil ister. Örnek olacaksınız. Dini temsil makamındaki insanların bu durumu sürdüğü müddetçe 10 yıl sonra neslimiz bizimle kavga edecek. Bu dinin bir faydası olsa babama anneme olurdu diyecekler.”
- Çocuklar aile içinde anne, baba ve kardeşlerinin davranışlarından etkilenir. Evde anne baba sağlıklı bir inanç içindeyse, secdeye varmak için, namaza doğru giderken mutluysa, zaten bu evde çocukla ‘namaza başla’ diye konuşulmasına gerek kalmaz. Çocuk aklı başına geldiğinde ‘Evet ben inandım. Çünkü siz de inanıyorsunuz. Bunun detayları ne’ diye sorar.
- Ama biz dindar aileler Allah’ı sevdirmeyi değil sürekli onun emirlerini ve yasaklarını konuştuk. Oysaki Allah isteseydi Kuran’ın ilk ayetlerine bütün fıkhi kuralları koyardı. Onun yerine ilk yıllarda nazil olan ayetler inanç, ahlak ve edep konularından bahsetmiştir. Sonra namaz, içki yasağı başladı.

Deizme Kayma Hikayeleri:

- Kendi isteği ile örtünüp, kendi isteği ile namaza başlayan lise öğrencisi bir kızın deist olma sürecini annesi şöyle anlatıyor:

- “Kızım kendi isteğiyle örtündü. Kendi isteğiyle de dinin emirlerini yerine getirmeye çalışıyordu. Ergenliğin ilk başladığı dönemlerde kızımda bir takım değişiklikler gördüm. Örtüsünü farklı bağlamak, dar pantolonlar giymek istedi. Buna itiraz ederek, başörtüsüne uygun kıyafetler giymesi konusunda zaman zaman bir takım uyarılarda bulundum.
- Giderek okuduğu ve izlediği şeyler farklılaştı. Bütün bunların ergenlik süreciyle ilgili olduğunu düşünüyordum. Fakat bir gün kızımın okulundan çağırıp, ‘Kızınızın garip düşünceleri var, biliyor musunuz’ dediler. Kızım inanç durumunu arkadaşına anlatmış, arkadaşı da bir sorunu için rehberlik hocası ile konuşurken kızımdan da bahsetmiş. Okul ‘Kızınızın durumu bu başınızın çaresine bakın’ gibi bir yaklaşım sergiledi.
- Sonra bir gün kızımdan bir mesaj aldım. ‘Anne ben artık deist oldum. Lütfen bana baskı yapmayın. Başımı da açacağım. Namaz kılmak da istemiyorum.’ Sürekli bu sürece kızımın nasıl geldiğini düşündüm. Konuşmaya çalıştığımda birkaç kelime söyleyip kendisini konuşmaya kapatıyordu.
- Psikologlara açılabileceğini düşündüm. Bu nedenle hem kendim destek almaya hem de çocuğumu götürmeye çalıştım. Fakat o gitmek istemiyordu çünkü psikolojik bir sorun yaşamadığını düşünüyordu. ‘Ben inanç değişikliği yaşadım’ diyordu. Psikologlara da açılmayı reddetti. Çünkü götürdüğüm psikologların ona din anlatmaya çalıştığını düşünüyordu.
- Ergenlik psikolojisi zaten isyan etmek üzerine kuruludur. Dindar kesimin içinde bulunduğu rahatlık, belki iktidarda olması, onun egemen bir güç olarak görülmesi, toplumsal olarak da etkili oluyor diye düşünüyorum. Bir zamanlar laik ailelerin çocukları, ‘ben dindar oldum, başımı örteceğim’ dediği zaman çok büyük bir kırılma yaşanıyordu. Çok sayıda insan dine döndü. Şimdi tam tersi oluyor. Egemen kültür hangisiyse buna itiraz eden, isyan eden gençler çıkıyor.
- Çocuklar normal popüler kültür ile besleniyor. Dizileri de izliyorlar. İçlerinde muhtemelen o hayata dair bir özlem de var. ‘Ben inanıyorum, Müslümanım ama artık mini etek giymek, erkek arkadaşlarımla kol kola gezmek istiyorum’ deme gücü yok hiçbir kızda. İnancıyla tutarsız olmayı göze alamıyor. O nedenle inancını değiştiriyor. Yaşamak istediği hayat için inancını değiştirmeye karar veriyor.
- Sonradan öğrendiğime göre kızımı bu sürece götüren sebepler arasında okuldaki öğretmenlerin din konusundaki tutumu da çok etkili olmuş. Çünkü geleneksel şekilde çok baskı yapıyorlardı. Bir tel saçınız gözükürse şöyle olur, şunu yapmayın, gülmeyin. Sorularına alamadıkları cevaplar da çocukları buna itmiş.

******

- İlkokula kadar dinle bağı gayet iyi olan bir erkek çocuğu, üniversite çağında ateist ve intihara meyilli bir hale geldi. Süreci babası şöyle anlatıyor:
- “Erzurumlu bir aileyiz. Anne-baba olarak kendimizi dindar bir aile olarak tanımlayabiliriz. Çocuğumun din ile bağı ilkokula kadar iyiydi. Benle ve dedesi ile camiye gider, oruç tutar bir problem yaşamazdı. Camide uslu durur, aşırılık göstermezdi. İyi bir izleyici ve gözlemciydi.
- Çocuğum 6 yaşında evimize giren bilgisayar ile tanışması ve oyun bağımlılığı başlamasından sonra; anne ve babasına karşı bir direnç ve inatlaşma başladı. Bilgisayarın sınırlanması veya yasaklanması hoşuna gitmedi. Biz uyuduktan sonra gece kalkıp bilgisayar oyunu oynuyordu. Bir de küçük kardeşini kıskanması uyumsuzluğunu daha da arttırdı. Yalan en büyük sorunumuzdu. Burada

anlatamayacağım başka sorunlar da vardı. Ardından ortaokulda başarısızlık geldi. TEOG imtihanı bu sorunluluk sürecini arttırdı. Hiçbir okulu kazanamadı. Ben de seni düz liseye gönderip serseri edemem diyerek İmam-Hatip lisesine kayıt yaptırdım. Bu bir zorlamaydı, belki de benim bir hatamdı. Oradaki hocaların da olumsuz katkısıyla bu süreçte din düşmanı ve ateist hale geldi.

- Ortaokul ve lisede çalışsın diye, bilgisayara fazla takılmasın diye sınırlama yaptık. Din konusunda baskı yapmadık. Ancak inatlaşma hiç bitmedi, artarak devam etti. Biraz da anne-babaya inat yapma ve bizi acaba ne daha çok üzer diye bu yola sapmış olabilir. Bize bunu üniversiteye gittikten sonra açıkladı. Orada da sol ideolojiye kaydı. Şu anda bizimle inatlaşmıyor, birbirimizi anlamaya çalışıyoruz. Ancak içinde büyüttüğü kin ve nefret devam ediyor.
- Üniversiteyi Antalya'da okudu. Önce benim bulduğum dindar bir vakıf yurdunda kaldı. Ancak 3 ay sonra Müslümanlara vs. saydırarak, birçok bahaneyle birlikte özgürlük adına öğrenci evine taşındı. Sınıfını geçemediği ve alttan dersleri çok olduğu için, 4 senelik okulunu 7. senede belki bitirecek. Psikiyatrik bunalımlar yaşadı. İntihara meyilli hale geldi. Sonra ateist, rafizi bir kızla tanışıp iki senedir ilaçlarını bıraktı, en azından hastalığından kurtuldu. Hayata bağlandı. İşe girdi, uykuları ve psikolojisi düzelme yoluna girdi. Okulu bitirme amacını hedef haline getirdi.
- Süreci başlamadan fark etmek pek mümkün değil gibi. Çünkü ortaokulda iken 'evladım namazını kıl' şeklinde baskı değil, teşvik ediyorduk. Ancak namazı hep odasında kılıyordu. Yani kamusal alanda namazını görmemeye başlamıştık. Bunu normal ergenlik ve gençlik problemi saydığımızdan üstüne gitmiyorduk. Nereden bilelim Allah ve peygambere inanmıyorum sürecine kadar geleceğimizi.
- Bizim açımızdan eşik aşıldıktan sonra ne tavsiye edebilirim bilmiyorum. Baktık ki zorlamayla olmayacak, onu üniversite sürecinde kabullenme yoluna girdik. Ben babası olarak daha erken kabullendim. Anne çok zor kabullendi bu gerçeği. Çünkü intihar tehlikesi çok ciddi bir sorundu. Psikiyatra da götürdüğümüz için bunun numara değil gerçek bir sorun olduğunu öğrendik. O yüzden biz öncelikli olarak dini meselemize değil, hayata tutunması ve hayatta kalmasını sağlamaya çalıştık. Neticede bugün oğlumuz 25 yaşında ve o kızla okul bittikten sonra evlenmeyi düşünüyor.
- Düzeltmek noktasında bu tip durumlarda anne-baba tavsiyesi kesinlikle faydalı olamaz. Ya bir Müslüman kız bu kişileri düzeltebilir gönül bağıyla, ya bir abi/abla/dost olarak düzeltebilir. Herkesin reçetesi ayrıdır. Sorun uçurumdan da büyük. Tek umudumuz duamız. Hayatta olduğu ve kendisine bir hedef belirlediği sürece bir gün bu süreç eski haline dönecek. Doğru yolu bulacak, ben en azından buna inanıyorum. Bu nesil böyle. Bilgisayar ve cep telefonlarıyla çocuklarımızı bizden çaldılar. Biz buna ne yaptıysak engel olamadık."

İSLAM'IN DEİZME BAKIŞI

<u>İnsan Boşuna Yaratılmamıştır</u>

- اَفَحَسِبْتُمْ اَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثاً وَاَنَّكُمْ اِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ
- ***"Sizi sırf boş yere yarattığımızı ve sizin artık huzurumuza geri getirilmeyeceğinizi mi sandınız?"***[2]

******

- وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ ﴿١٦﴾
- **Biz gökleri, yeri ve bunlar arasındakileri oyun olsun diye yaratmadık.**
- لَوْ اَرَدْنَا اَنْ نَتَّخِذَ لَهْواً لَاتَّخَذْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا اِنْ كُنَّا فَاعِلِينَ ﴿١٧﴾
- **Eğer bir eğlence edinmek isteseydik, onu kendi katımızdan edinirdik, bunu asla yapmayız.**[3]

******

- Kur'an-ı Kerim sadece iman sahibi olmakla kendilerini kurtaracaklarını zannederek ibadetlere karşı gevşeklik gösterenleri şöyle uyarmaktadır:
- أَحَسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ
- ***İnsanlar, imtihandan geçirilmeden, sadece «İman ettik» demeleriyle bırakılacaklarını mı sandılar?***
- وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ
- ***Andolsun ki, biz onlardan öncekileri de imtihandan geçirmişizdir. Elbette Allah, doğruları ortaya çıkaracak, yalancıları da mutlaka ortaya koyacaktır.***[4]

******

- اَيَحْسَبُ الْاِنْسَانُ اَنْ يُتْرَكَ سُدًى ﴿٣٦﴾
- ***İnsan, kendisinin başı boş bırakılacağını mı sanır?***
- اَلَمْ يَكُ نُطْفَةً مِنْ مَنِيٍّ يُمْنٰى ﴿٣٧﴾
- ***Akıtılan meniden bir damlacık (sperm) değil miydi?***
- ثُمَّ كَانَ عَلَقَةً فَخَلَقَ فَسَوّٰى ﴿٣٨﴾

---

[2] Mü'minûn;23/115
[3] **Enbiyâ 21/16-17**
[4] Ankebut, 29/2-3.

- ***Sonra o, alaka (rahime tutunmuş embriyo) olmuş, derken Allah onu yaratıp şekillendirmiş;***
- **فَجَعَلَ مِنْهُ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْاُنْثٰى ﴿٣٩﴾**
- ***Ondan iki eşi, erkek ve dişiyi yaratmıştır.***
- **اَلَيْسَ ذٰلِكَ بِقَادِرٍ عَلٰى اَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتٰى ﴿٤٠﴾**
- ***Peki bütün bunları yapan, ölüleri diriltemez mi?***[5]

******

Nimetlere Şükretmek Gerekir:

- **اَللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْفُلْكَ لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْأَنْهَارَ**
- ***"Gökleri ve yeri yaratan, gökten suyu indirip onunla rızık olarak size her türlü meyveler çıkaran, izniyle denizde yüzüp gitmeleri için gemileri emrinize veren, nehirleri de size akıtan ancak Allah'tır.***
- **وَسَخَّرَ لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَائِبَيْنَ وَسَخَّرَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَآتَاكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ**
- ***Adetleri üzere seyreden güneşi ve ayı size faydalı kılan, geceyi ve gündüzü istifadenize veren yine Allah'tır. O, size istediğiniz her şeyden verdi. Eğer Allah'ın nimetini sayacak olursanız sayamazsınız. Doğrusu insan çok zâlim, çok nankördür."***[6]

******

- Hz Aişe anlatıyor:
- **قَامَ النَّبِيُّ حَتَّى تَوَرَّمَتْ قَدَمَاهُ، فَقِيلَ لَهُ: غَفَرَ اللَّهُ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ، قَالَ:**
- Rasulullah geceleri ayakları şişinceye kadar ibadet ederdi. Kendisine: "Ey Allah'ın Resulü! Geçmiş ve gelecek günahlarını Allah bağışladığı halde niçin bu kadar yoruluyorsunuz?" denildi. Peygamberimiz şöyle buyurdu:
- **أَفَلاَ أَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا**
- *"Allah'a şükreden bir kul olmayayım mı?"*[7]

---

[5] Kıyamet Suresi 75/36-40

[6] İbrahim, 32-34.

[7] Buhari.

İbadet Allah'ın Kulları Üzerindeki Hakkıdır:

- Muaz b.Cebel anlatıyor: Peygamberimiz (sas) bana şöyle dedi:
- يَا مُعَاذُ، هَلْ تَدْرِي حَقَّ اللَّهِ عَلَى عِبَادِهِ، وَمَا حَقُّ الْعِبَادِ عَلَى اللَّهِ؟
- *"Ey Muaz, Allah'ın kulları üzerindeki hakkını ve kulların Allah üzerindeki hakkı nedir bilir misin?"*
- قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ،
- Ben: "Allah ve Resulü daha iyi bilir." dedim. Peygamberimiz şöyle buyurdu:
- فَإِنَّ حَقَّ اللَّهِ عَلَى الْعِبَادِ أَنْ يَعْبُدُوهُ وَلَا يُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا، وَحَقَّ الْعِبَادِ عَلَى اللَّهِ أَنْ لَا يُعَذِّبَ مَنْ لَا يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا
- *«Allah'ın kulları üzerindeki hakkı; O'na ibadet etmeleri ve kendisine hiçbir şeyi ortak koşmamalarıdır. Kulların Allah üzerindeki hakkı da; O'na ibadet edip, hiçbir şeyi ortak koşmadıkları takdirde, onlara azap etmemesidir.»*
- فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَفَلاَ أُبَشِّرُ بِهِ النَّاسَ؟
- «Bunu insanlara müjdeleyeyim mi?» Dedim.
- قَالَ: لاَ تُبَشِّرْهُمْ، فَيَتَّكِلُوا
- «*Hayır! Müjdeleme, çünkü buna güvenerek gevşeklik gösterirler.*» buyurdu.[8]

İbadet İnsanın Allah Katındaki Değerini Arttırır:

- قُلْ مَا يَعْبَأُ بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ
- ***"De ki: İbadetiniz olmasa Rabbim size ne diye değer versin?"[9]***

İbadetlere Karşı Kibirlilik Göstermek:

- وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ
- ***"Bana dua edin, kabul edeyim. Çünkü bana ibadeti bırakıp büyüklük taslayanlar, aşağılanarak cehenneme gireceklerdir"[10]***

---

[8] Buhari.
[9] Furkan, 77.
[10] Mümin, 60.